Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences

ISSN: 1306-7877 e-ISSN: 2147-5644

15 Kasım / November 2019, 26 : 129-151

Kitle Kültürü ve Televizyon: “Gelin Evi” Örneği

Mass Culture and Television: The Case of “Gelin Evi”

Gönül AYDIN

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Sosyolojisi, Doktora Öğrencisi

Istanbul University, Institute of Social Sciences, Sociology of Religion, Ph.D. Student

Istanbul, Turkey

gonulgamzeaydin@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-4738-6962>

Makale Bilgisi / Article Information

<http://dx.doi.org/10.29228/tbd.2007.39778>

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 28 Eylül / September 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 24 Ekim / October 2019

Yayın Tarihi / Published: 15 Kasım / November 2019

Yayın Sezonu / PubDateSeason: Özel Sayı / Special Issue 2019

Cilt / Volume: 26

Sayfa / Pages: 129-151

Copyright © Published by Toplum Bilimleri Dergisi – Journal of Social Sciences.

All rights reserved. www.toplumbilimleri.com

Kitle Kültürü ve Televizyon: “Gelin Evi” Örneği

Öz: Her yerde bulunan televizyon, toplumsal hayatın şekillenmesinde önemli bir role sahip olmaktadır. Tüketim merkezli kitle kültürünün oluşmasında ve tekrar tekrar üretilerek aktarılmasına televizyon aracılık etmektedir. Bu makalenin amacı kadın programlarına farklı bir bakış açısı getirmektir. Kadın programlarının kitle kültürünün taşıyıcısı olarak işlev gördüğü savından yola çıkmaktadır. Bu bağlamda üç varsayım tespit edilmeye çalışılmıştır. Gösterişin hâkim olduğu kadın programlarının toplumda boşluğa ve bilinçsizliğe neden olduğu, mahremiyet anlayışını dönüştürdüğü ve kitle kültürünün etkisi ile simgesel bir şiddet uygulandığı düşünülmektedir. Bu nedenle bir kadın programı olarak “Gelin Evi” programı incelenmeye alınmış ve programın beş bölümü altı konu başlığı altında analiz edilmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz çerçevesinde “Gelin Evi” programının kitle kültürünü ürettiği ve bunu her yayında yeniden ürettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Kadın Programları, Simgesel Şiddet, Kitle Kültürü, Televizyon.

Mass Culture and Television: The Case of “Gelin Evi”

Abstract: Television which can be found everywhere plays a significant role in shaping social life. Television mediates the forming of mass culture and transfers it by repeatedly producing. The aim of this article is to develop a different point of view to programs for women. Therefore, the claim of this article is that programs of women support mass culture. In this regard, three assumptions will be tested. It is supposed that programs of women cause a world of emptiness, transform the understanding of privacy, with the influence of mass culture symbolic violence is put into effect. For this reason, as a program of woman, the program “Gelin Evi” is examined and five episodes are analysed under six topics. Within the scope of the analysis it is determined that the program “Gelin Evi” produces mass culture and in every episode, it is reproduced again.

Keywords: Sociology of Religion, Programs for Women, Symbolic Violence, Mass Culture, Television.

GİRİŞ

Televizyonun günlük hayata girmesi ile birlikte yaşam tarzlarında çeşitli değişikliklerden söz etmek mümkündür. Televizyon sadece boş zamanda izlenen bir teknolojik aygıt değildir. O sunduğu görseller ile toplum hayatına girmekte ve toplumsal

hayatın şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olmaktadır. Televizyon aracılığı ile kitle kültürünün aktarıldığı söylenebilir. Özellikle kadınlar için hazırlanan televizyon programları kitle kültürünün oluşmasında etkilidir. Bu makalenin hipotezi kadın programlarının kitle kültürünün bir taşıyıcısı olarak işlev gördüğüdür. Bu nedenle çalışmada gündüz kuşağında yayımlanan “Gelin Evi” programı incelenecektir. Çalışmada üç varsayımdan yola çıkılmaktadır. İlk olarak televizyonun ve gösterişin ön planda olduğu kadın programlarının toplumda boşluğa ve bilinçsizliğe yol açtığı, ikinci olarak mahremiyet kavramını dönüştürdüğü ve son olarak bir kitle kültürü oluşturarak simgesel şiddet uyguladığı varsayılmaktadır. Bu varsayımlar “Gelin Evi” programı bağlamında incelenmeye çalışılacaktır. Makalenin amacı kadın programları ile ilgili farklı bir bakış açısı sunarak özellikle kitle kültürünün ve simgesel şiddetin etkilerinin bir yarışma programı aracılığı ile aktarımını daha görünür hale getirmektir.

Türkiye’de popüler kültür ile ilgili toplamda 184 tez bulunurken, kitle kültürü ile ilgili 18 tez çalışılmıştır. Bununla birlikte popüler kültür ve televizyon ile ilgili 32 teze, kitle kültürü ve televizyon ile ilgili üç teze rastlanılmaktadır.¹ Fakat yapılan bu çalışmalar televizyonda yayımlanan yarışma formatındaki kadın programlarını ele almamaktadır. Türkiye’de yarışma programı formatındaki kadın programları ve kitle kültürü ile ilgili yapılan çalışmaların azlığı nedeni ile konunun araştırılması önem kazanmaktadır. Buradan hareketle kitle kültürünün taşıyıcısı olarak kadın programları, “Gelin Evi” programı bağlamında incelenecektir. Şunu da belirtmek gerekir ki toplumsal cinsiyet rolleri ve tüketim alışkanlıkları açısından “Gelin Evi” programı ile ilgili “Birikim – Aylık Sosyalist Kültür Dergisi”nde bir çalışmanın yapıldığı tespit edilmiştir.² Burada yapılacak olan çalışmada ise “Gelin Evi” programı kitle kültürünün taşıyıcı işlevini üstlendiği düşüncesinden yola çıkılarak, simgesel şiddet, mahremiyet ve bilinçsizlik kavramları bağlamında araştırılacaktır.

Makalenin başında Postman’ın televizyon ile ilgili düşünceleri aktarılacaktır. Yazara göre, amacı eğlendirmek olan televizyonun icadı ile birlikte anlamsızlık egemen kılınmaktadır. Buradan hareketle televizyonla ilgili benzer düşünceleri ifade eden yazarlara da yer verilecektir. Ayrıca Bourdieu’nün “Televizyon Üzerine” isimli eserinde yer alan televizyon yayınlarının paradigma değişikliği anlatılarak bunun kadın programları ve mahremiyet ile bağlantısı araştırılacaktır. Daha sonra Bourdieu’nün simgesel şiddet kavramı

¹ Bk. Hediye Esra Arcan, *Ussal Bilgiden Algısal Bilgiye Dönüş; Televizyon ve Kitle Kültürü* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998); Serkan Süer, *Öğrenci Gençliğinin Televizyon Magazin Programları ve Kitle Kültürü İlişkisi Hakkındaki Değerlendirmeleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011); Ümit Sarı, *Kitle Kültürü ve Popüler Kültür Bağlamında, Kitle İletişim Araçlarının Kitle Kültürüne Etkileri: Örnek Olarak Popstar Türkiye Yarışması* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

² Bk. Ayşegül Akdemir & Deniz Ünan Göktan, ““Ben Stor Perde Sevmiyorum”: Gelin Evi ve Düşündürdükleri”, *Birikim – Aylık Sosyalist Kültür Dergisi* 324 (Nisan 2016), 65-70.

kitle kültürü bağlamında ele alınacaktır. Dolayısıyla bu makalenin amacı kitle kültürünün taşıyıcısı olarak “Gelin Evi” programını inceleyerek yukardaki varsayımları test etmektedir.

Makalede 08 Nisan 2019-12 Nisan 2019 tarihleri arasındaki “Gelin Evi” programının beş bölümü ayrıntılı bir şekilde izlenmiştir. Programın beş bölümü belirlenen 6 konu başlığı altında analiz edilmiştir. Varsayımlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

1. TEORİK ÇERÇEVE

1.1. Televizyona Yaklaşımlar

Günümüzde televizyonun, sadece teknolojik bir alet olmadığını söylemek abartılı olmayacaktır. Her evde yer alan televizyon, günlük yaşamda onu seyredenlerle etkileşimde bulunmaktadır. Evin içerisinde 24 saat kullanıma açık olan bu teknolojik aygıt, insanların ve hatta ailelerin yaşam dünyasına girmekte ve sunduğu görsellerle ve ilettiği mesajlarla toplumu etkisi altına almaktadır. Bu nedenle Postman “[...] bir kültürdeki mevcut iletişim araçlarının o kültürün entelektüel ve toplumsal meşguliyetlerinin şekillenmesinde başat bir etki yaptığının mantıklı ve özellikle geçerli bir varsayım”³ olduğunu söyler. Bu bağlamda kültür, televizyon dahil olmak üzere birçok iletişim aracı ile yeni baştan yaratılmaktadır. Ayrıca bu araçlarla düşünce ve ifade yeni bir yönelim elde ederek bir söylem tarzının oluşmasına neden olur.⁴ Postman şunu öne sürer: “Dünyadaki yaşamımıza ister söz ister basılı yayınlar ister televizyon kamerası merceğinden bakalım, medya-metaforlarımız dünyayı bizim adımıza sınıflandırır, bir sıraya sokar, bir çerçeve çizer, genişletir, küçültür, renklendirir ve dünyanın görünümüne ilişkin savlar ortaya atar.”⁵ Dolayısıyla insanın pek çok konudaki düşünceleri çeşitli yayınlardan etkilenecek biçimlenir.

Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence* isimli çalışmasının amacını, Amerika’da medya-metaforu değişimin yaşandığını belirterek, kamusal söylemlerin önemli bir kısmının içeriğinin tehlikeli boyutlarda saçmalaştığını göstermeye çalıştığını ifade eder.⁶ Bununla birlikte yazar, televizyonun oluşturduğu epistemolojinin, “tehlikeli ve anlamsızlığı egemen kılan bir gelişme olduğunu”⁷ düşünmektedir. Durumu daha açık bir şekilde ifade edebilmek için bir benzetmeye başvurur:

³ Neil Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2010), 18.

⁴ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 19.

⁵ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 19.

⁶ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 25.

⁷ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 37.

“Sembolik ortamdaki değişiklikler doğal ortamdaki değişikliklere benzerler; ilk önce tedrici bir süreci yansıtan ve katkı niteliğinde oluşan değişiklikler, daha sonra topluca, fizikçilerin dediği gibi kritik bir büyüklüğe ulaşır. Yavaş yavaş kirlenen bir nehir ansızın zehirli olur; balıkların çoğu ölür; yüzme sağlık açısından tehlike yaratmaya başlar. Ama o zaman bile nehir aynı görünebilir ve nehirde hâlâ bir kayık yüzebilir. Başka bir deyişle, yaşam yok olduğu zaman bile nehir ortadan kalkmaz; tabii sağladığı yararlar da. Ancak değeri ciddi ölçüde azalmıştır ve bu berbat durum bütün çevrede zararlı etkiler doğuracaktır. Bizim sembolik ortamımızda da aynı şey olur.”⁸

Böylelikle sembolik ortamımız Postman’a göre geri dönüşü olmayan şekilde değiştirilmiştir. Çünkü günümüzde basılı sözlerle değil televizyon ile biçimlenen enformasyonlar, fikirler ve epistemoloji ile kültürümüz oluşmaktadır.⁹ Yeni epistemolojinin kumanda merkezi olarak televizyon, evlerin içine kadar girmeyi başararak artık ondan vazgeçilemeyen bir dünya yaratmıştır. Dolayısıyla da siyasetten bilime, dinden spora, haberlerden eğitime kadar her konu televizyonun ilgi alanını kapsamaktadır. Ayrıca bizi bir anlamda çepeçevre saran söz konusu teknolojik aygıt konuları kavrayış şeklimizi de belirlemektedir.¹⁰

Televizyonla ilgili çeşitli tespitlerde bulunan bir diğer isim de Pierre Bourdieu’dür. Bourdieu’ya göre televizyon, toplumun çoğunluğunun düşüncesini etkilemede fiili tek ele sahiptir.¹¹ Toplumsal dünyayı artarak betimlemekte ve onu dayatan bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.¹² Televizyon Bourdieu’nün ifadesi ile; “...toplumsal [...] varoluşa ulaşmanın arabulucusu haline” gelmektedir.¹³ Ayrıca ona göre “eğer bunca değerli dakikalar bunca önemsiz şeyler söylemek için kullanılıyorsa, bunun nedeni, bunca önemsiz bu şeylerin, değerli şeyleri gizledikleri ölçüde, aslında çok önemli olmalarıdır.”¹⁴

Televizyonu “toplumsal ve entelektüel evrenin arka planındaki radyasyon”u olarak ifade eden Postman’a göre “televizyon, kültürümüzü yapısal bir değişime uğratarak muazzam bir gösteri sahnesi yaratmıştır.”¹⁵ Meriç ise televizyonu, bir cehennem makinası olarak tanımlar ve “şuuru iğdiş edilmiş, hiçbir zaman okumak ve düşünmek alışkanlığı

⁸ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 38.

⁹ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 38.

¹⁰ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 91.

¹¹ Pierre Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997), 22.

¹² Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 26.

¹³ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 26.

¹⁴ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 22.

¹⁵ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 93-94.

kazanamamış sokaktaki adam için icat edilmiş bir nevi afyon”¹⁶ olarak ifade eder. Ayrıca insanları gerçek dünyadan koparan ve hayal dünyasında yaşatan bir aygıttır. İnsanları boşluğa ve yokluğa sürüklemektedir.¹⁷ Dolayısıyla gösterinin ön planda tutulduğu televizyon bir yandan insanları kaygılardan uzaklaştırarak eğlendirirken diğer taraftan içi boş bir dünya yaratmaktadır.

Postman, teknoloji ve araç (medium) ayırımına dikkat çeker.¹⁸ Ona göre “teknoloji, özgül bir sembolik kod kullandıkça, özgül bir toplumsal ortamda yerini buldukça, ekonomik ve politik bağamlara adımını attıkça bir araç (medium) haline gelir.”¹⁹ Bu nedenle teknoloji sadece makineye tekabül ederken, araç (medium) onun oluşturduğu toplumsal ve entelektüel ortam olmaktadır.²⁰ Bu bağlamda Postman, televizyonu bir teknoloji olarak değil bir araç olarak kavramak gerektiğini söyler. Bir araç olarak televizyon görsel ilginin gerekliliklerini karşılamak için fikirlerin içeriğini geri plana atmaktadır.²¹ Buradan hareketle yazar bütün her şeyin eğlence olarak sunulmasının bambaşka bir sorun olduğunun altını çizer:²²

“Politikamız, dinimiz, haberlerimiz, sporumuz, eğitimimiz ve ticaretimiz; bunların hepsi de protesto unsurunun, hatta halkın etkisinin izine dahi rastlanmayan gösteri dünyasının (*show business*) hoş uzantılarına dönüşmüştür. Diyeceğim o ki biz, bugün için, ölesiye eğlenme noktasına gelmiş olan bir topluluğuz.”²³

Televizyonun, insanların sadece boş zamanında açıp izlediği bir teknolojik aygıt olmadığı açıktır. Televizyon imajlarla bir görüntü sunarken aynı zamanda bir yaşam dünyasının oluşmasını da sağlar. İnsanların mahrem alanına, yani evlerine girer ve onları etkisi altına alır. Televizyon, dizi, film, belgesel, haber, yarışma vs. gibi çeşitli program formatlarını izleyicilere sunar. Fakat bunlar arasından yarışma programları herkese katılma imkânı verir. Yarışma programlarına katılarak insanlar, bir yandan bir yarış içerisine girerken diğer taraftan da televizyon aracılığı ile kendilerini daha çok kişiye gösterebilmektedir. Çünkü evinde sürekli görsel imajlara maruz kalan insanın, kendini de göstermek istemesi bu anlamda doğal olmaktadır. Bourdieu da neden insanların televizyon

¹⁶ Cemil Meriç, *Kültürden İrfana* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1986), 404.

¹⁷ Meriç, *Kültürden İrfana*, 404.

¹⁸ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 98.

¹⁹ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 98.

²⁰ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 99.

²¹ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 106.

²² Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 101.

²³ Postman, *Televizyon Öldüren Eğlence*, çev. Osman Akınhay, 12.

yayınlarına katılmayı kabul ettiğini sorar²⁴ ve insanların televizyona çıkmasının amacının özellikle görünmek ve görünmüş olmak olduğunu öne sürer.²⁵ Dolayısıyla birçok kişi tarafından görünür olmak aynı zamanda mahremiyetin sınırlarının tekrar sorgulanmasına sebep olmaktadır.

1.2. Televizyon, Mahremiyet ve Kadın Programları

Bourdieu, televizyonun yıllar içerisindeki paradigma değişikliğine dikkat çeker. 1950’li yıllarda televizyonun kültürel olma iddiasında olduğunu ve kültürel iddia taşıyan belgeseller, kültür tartışmaları vb. gibi ürünleri dayatarak geniş halk kitlesinin beğenilerini oluşturmak adına kendi tek elinden yararlandığını ifade eder.²⁶ Fakat diğer taraftan 1990’lı yılların televizyonu ona göre “en geniş izleyici kitlesine ulaşmak için, televizyon izleyicilerine, paradigması talk-show, yaşam kesitlerinin, yaşantıların hiç saklısız teşhiri olan, çoğunlukla aşırılıklar içeren ve bir çeşit röntgenciliği ve teşhirciliği tatmine yarayan ham ürünler [...] sunarak, bu beğenileri sömürmeyi ve şımartmayı hedeflemektedir.”²⁷ Böylelikle 1990’lı yıllardan itibaren televizyon programlarının farklı bir anlayışla yayın yaptığı anlaşılmaktadır. Televizyon, bir yandan insanların hayatlarına kadar girerek insanların mahremiini seyirciye sunarken diğer taraftan ekonomik amaçlarını gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda Cereci televizyonla birlikte özel yaşamın da esneklediğini düşünür. Bireye ait olanla topluma ait olanın iç içe geçtiğini belirten yazar, herkesin televizyonla birlikte aynı mahremiyeti yaşadığını öne sürer.²⁸

Mahremiyet kavramı bağlamında düşünüldüğünde televizyon programlarının gündelik hayattaki birtakım anlayışları ciddi bir şekilde değiştirdiği söylenebilir. Televizyon, kadınlar için önemli bir vakit geçirme aracı olmakta²⁹ ve özellikle gündüz kuşağında yer alan programların hedefi kadınlar olmaktadır.³⁰ Ayrıca kadın programları mahrem olanın sınırlarını zorlarken kadınların birtakım taleplerini de dönüştürmektedir. Bu bağlamda Tekin şunu belirtmektedir: “...kimi yarışma ve kadın programlarının evlilik ve aile mahremiyetlerini deşifre edici, itirafçı doğası, kadınların bunlara dair bireysel ve öznel taleplerinin değişmesini sonuçlamaktadır.”³¹ Kıyafet, yemek, evlilik gibi konuların işlendiği televizyon programları özellikle kadınların günlük tutum ve davranışlarında dönüştürücü

²⁴ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 17.

²⁵ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 18.

²⁶ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 54.

²⁷ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 54.

²⁸ Sedat Cereci, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu* (İstanbul: Şule Yayınları, 1996), 41.

²⁹ Mehmet Merder & Zühal Çiçek, “Özel Hayatın Kamusal Alanda Tartışılması: Kadın Programları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (2011), 71.

³⁰ Mustafa Tekin, “Tüketim Kültürü Bağlamında Dindar Kadın Kimliğinin Dönüşümü”, *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)* 1 (2015), 262.

³¹ Tekin, “Tüketim Kültürü Bağlamında Dindar Kadın Kimliğinin Dönüşümü”, 262.

yeni taleplerin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir.³² Dolayısıyla kadın programları ile birlikte hem mahremiyet anlayışında hem de kadınların arzularında bir dönüşümden bahsetmek mümkündür.

1.3. Simgesel Şiddet

Cerçi'ye göre “televizyon bir bakıma insanların yerine düşünerek ve hayaller kurarak onları bu zahmetten kurtarır ya da onlara nasıl düşünmeleri nasıl hayaller kurmaları gerektiğine dair işaretler gösterir.”³³ Bu nedenle büyüğü kutu olarak televizyon, aynı zamanda yeni bir dünya kurar.³⁴ Kurulan bu dünya ile birlikte simgesel bir şiddet ortaya çıkar. Çünkü “simgesel şiddet, ona maruz kalanların ve aynı zamanda da, çoğu kez, onu uygulayanların sessiz suç ortaklığıyla ve her iki tarafın da onu uyguladıkları ya da ona maruz kaldıklarının bilincinde olmadıkları ölçüde uygulanan bir şiddettir.”³⁵ Televizyon seyredenlerin, günlük hayatın içerisinde bir şiddete maruz kaldıkları söylenebilir. Fakat burada önemli olan nokta ise bu şiddetin görünür olmamasıdır. Başka bir ifade ile yukarıda da belirtildiği üzere televizyon, toplumda bir kültürün oluşmasında ve bu kültürün aktarılmasında önemli bir etkiye sahiptir. Kültür, bir yaşam biçimini ifade eder. Dolayısıyla televizyon aracılığı ile aktarılan kültür ise imajların ve görüntünün ön planda tutulduğu bir yaşam biçimi sunar. İnsanlar söz konusu görsellere kendi mahrem alanının içerisinde sürekli olarak maruz kalmaktadır. Bu durumun insanlar üzerinde bir etki yaratmaması düşünülemez. Buradan hareketle de televizyonun, simgesel bir şiddet ürettiği ve bunu da sürekli olarak yeniden ürettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Erdoğan'a göre bir iletişim aracı olarak özellikle televizyon, biçimlendirme ve aynı zamanda biçimlendirilmiş yeniden-üretim aracıdır. Bu bağlamda yazar televizyonu en popüler popülerleştirme aracı olarak değerlendirir.³⁶

1.4. Kitle Kültürü

Cerçi, kitle kültürünün toplum tarafından üretilmediğini ve ticari amaçlı kültür endüstrisi tarafından üretildiğini belirtir.³⁷ İzzetbegoviç ise kitle kültürünün eğitici olmadığını fakat öğretici bir nitelik taşıdığını vurgular. Bu bağlamda kitle kültürü için şunu söyler: “O, kişisizleşmeye götürür. Asıl kültürden farklı olarak “kitle kültürü”

³² Tekin, “Tüketim Kültürü Bağlamında Dindar Kadın Kimliğinin Dönüşümü”, 258-259.

³³ Cerçi, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*, 18.

³⁴ Cerçi, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*, 22.

³⁵ Bourdieu, *Televizyon Üzerine*, çev. Turhan Ilgaz, 21-22.

³⁶ İrfan Erdoğan & Korkmaz Alemdar, *Kültür ve İletişim* (Ankara: ERK Yayınları, 3. Basım, 2011), 102-104.

³⁷ Cerçi, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*, 27.

yeknesaklığa temayülüyle insan hürriyetini daraltır.”³⁸ Dolayısıyla özgürlük kitle kültürüne karşı bir tavır sergileyerek gerçekleşebilmektedir.

Kültürel dönüşüm bağlamında Williamson kadınların, içinde bulunduğumuz toplumun tarihinin dışındaymış gibi görünen yanını temsil ettiğini ve bunların kadınların alanına dönüştüğünü söyler. Kadınlar yazara göre kitle kültürünün “arenasını” ifade eder. Bu bağlamda “kitle kültürünün büyük bölümü boş zaman, aile hayatı ya da özel hayat ve ev gibi “kadınsı” alanlarda gerçekleşir ya da tüketilir.”³⁹ Kitle iletişim aracı olan televizyon bir taraftan kitle kültürünün taşıyıcısı ve yayıcı aracı olarak değerlendirilirken⁴⁰ diğer taraftan “çok yetenekli kitle kültürü üretme aracı” olarak da ifade edilir.⁴¹ Kadın programlarında da sürekli olarak kadına atfedilen konular işlenmektedir. Moda, çocuk bakımı, kozmetik, ev dekorasyonu gibi mevzular bir yandan kadının sahası olarak görülürken diğer tarafta tüketimin yoğun olarak gerçekleştiği yerler olmaktadır. Bu nedenle da kadının özgürlüğünün söz konusu alanlarda tüketerek gerçekleşebileceği düşüncesi oluşturulmaktadır.⁴² Sürekli bir şeyleri tüketmesi gerektiği fikri kadınları simgesel bir şiddete maruz bırakmaktadır.

Tüketimin ön planda olduğu kadın programlarında, kadınlar birtakım söylemlerin hedefi olur. Her şey bir yandan şova dönüşürken bir yandan da metalaşmaktadır. Dolayısıyla Atay’a göre evlilik de günümüzde bir şova dönüşmüştür.⁴³ Bununla birlikte bir meta haline gelen evlilik tüketimin nesnesi haline gelir. Bu nedenle “kitlelerin bir tür ürün narkozlanmasına uğradığı”⁴⁴ belirtilir. Her şey tüketimin bir parçası olur ve kadınlar kitle kültüründe tüketerek var olacaklarına inandırılır.

2. YARIŞMA PROGRAMLARI

En çok izlenen programlar eğlence ve yarışma programlarıdır. Kapitalizmin hâkim olduğu bu programlarda kapitalist ideoloji beslenir. Kapitalist ideolojinin “sahip olma hırsı” ve “rekabetçi bireyciliği” özendirilir. Bununla birlikte örtük bir biçimde kapitalist ideoloji ustaca ve ortaya çıkarılması zor bir şekilde sunulur.⁴⁵ Böylelikle yarışma programları arasında özellikle kadın programları aracılığı ile kitle kültürünün yaygınlaştırılarak sürekli

³⁸ Aliya İzzetbegović, *Doğu Batı Arasında İslâm* (İstanbul: Yarı Yayınları, 2. Basım, 2011), 95.

³⁹ Judith Williamson, “Kadın Bir Adadır: Dişilik ve Sömürgecilik”, çev. Nurdan Gürbilek, *Eğlence İncelemeleri*, ed. Tania Modleski (İstanbul: Metis Yayınları, 2. Basım, 2016), 152.

⁴⁰ Cereci, *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*, 27.

⁴¹ Kamil Şahin, “Kültürel Yozlaşmaya Neden Olan Bir Unsur Olarak Televizyon”, *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/1 (Ocak 2011), 250.

⁴² Merder & Çiçek, “Özel Hayatın Kamusal Alanda Tartışılması: Kadın Programları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”, 73.

⁴³ Tayfun Atay, *Görünüyorum O Halde Varım* (İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2. Basım, 2018), 74.

⁴⁴ Ahmet Oktay, *Popüler Kültürden TV Sömürmesine* (İstanbul: İthaki Yayınları, 2009), 296.

⁴⁵ Erdoğan & Alemdar, *Kültür ve İletişim*, 104.

yeniden üretildiği bununla birlikte tüketimin ön planda olduğu simgesel bir şiddetin uygulandığını belirtmek mümkündür.

2.1. Bir Yarışma Programı Olarak “Gelin Evi” Programı

Bu araştırmada kitle kültürünün taşıyıcı işlevini kadın programlarının üstlendiği savından hareket edilmektedir. Bu bağlamda üç varsayımdan yola çıkılmaktadır. Öncelikle televizyon bağlamında özellikle kadın programlarının boşluğa ve bilinçsizliğe yol açtığı, bununla birlikte mahremiyet anlayışında bir dönüşüm gerçekleştirdiği ve bir kitle kültürü oluşturarak simgesel şiddet uyguladığı düşünülmektedir. Dolayısıyla “Gelin Evi” programında söz konusu varsayımlar tespit edilmeye çalışılacaktır.

“Gelin Evi” hafta içi her gün gündüz kuşağında Show TV’de yayımlanan bir yarışma programıdır. Her hafta beş yarışmacı gelinin katıldığı programda gelinler birbirlerinin evlerine misafir olmakta ve ev dekorasyonundan gelinliğe, yemeklerden peçeteliklere kadar bütün her şeyi yorumlamaktadırlar. Türkiye’nin dört bir yanından katılan gelinler düğünlerini, kına gecelerini, isteme merasimlerini, eşlerinden aldıkları evlilik tekliflerini, tanışma hikayelerini, dış çekim fotoğraflarını, balaylarını, her bir merasimde giydikleri kıyafetleri, gelinliklerini, bindallılarını, çeyizlerini, mobilyalarını, perdelerini, halılarını, bununla birlikte yemeklerini, masa dekorasyonlarını ve misafirperverliklerini yarıştırmaktadır. Günün sonunda gelinler misafir oldukları yarışmacıyı puan vermektedir. Haftanın sonunda puanlamada birinci olan geline beş altının yer aldığı bir kolye hediye edilmektedir. Program aracılığı ile ev dekorasyonundan çeşitli törenlere kadar yeni gelinlerin sahip olması gerekenlerin aktarıldığı söylenebilir. Başka bir deyiş ile programda yeni bir gelinin her şeyinin eksiksiz olması gerektiği fikri öne çıkmaktadır. Bu nedenle programın amacının bir yandan eğlendirmek diğer taraftan kapitalist ideolojinin bir yansıması olarak kitle kültürünü aktarmak olduğunu ifade etmek mümkündür.

2.2. “Gelin Evi” Programının Formatı

Program belirli bir format içerisinde ilerlemektedir. Yarışmacı yeni gelinler bir hediye ile ev sahibi yarışmacı gelinin evine konuk olur. Ev sahibi yeni gelin, Türk kahvesi ile misafirlerine ikramda bulunur. Kahvelerini yudumlayan konuk gelinler bir yandan salondaki mobilyaları yorumlarken diğer yandan her şeyin fiyatını sorgular. Sonra mutfığa geçerek mutfak değerlendirilir. Ardından yatak odası incelenir ve yorumlanır. Daha sonra yemek masasına oturan yeni gelinler, masa düzenini ve yemekleri eleştirir. Yemek yendikten sonra gelinler, salona geçerek misafir oldukları yeni gelinin, eşi ile tanışma hikayesini dinler ve evlilik teklifi ile ilgili bir video veya görüntü izlerler. Kız isteme, söz, nişan, çeyiz taşıma, kına, düğün ve balayından görüntüler seyredilir. Bununla birlikte gelinlere farklı âdetler söz konusu ise onlardan bahsedilir. Her bir merasimdeki masrafların ne kadar tuttuğu sorulur.

Bu kısımda, istemede giyilen kıyafetten düğünde giyilen gelinliğe kadar bütün kıyafet, saç, makyaj, gelin çiçeği eleştirilir. Merasimlerin gerçekleştirildiği mekanlar ve gelin ve damadın mekanlara girişleri yorumlanır. Gelinlerden ne kadar altın takıldığı ve düğünde ne kadar para toplandığı öğrenilir. Günün sonunda her bir gelin, misafir oldukları yeni gelini kanaviçeye işledikleri rakamlar ile puanlar. Haftanın sonunda birinci olan geline altın hediye edilerek ödüllendirilir.

2.3. Araştırma

Bu çalışma kapsamında “Gelin Evi” programının 08 Nisan 2019-12 Nisan 2019 tarihleri arasındaki yayınları ele alınacaktır. Toplamda her biri yaklaşık bir buçuk saate yakın süren 5 bölüm izlenmiştir. İzlenen bölümler yukarıda verilen varsayımlar ile bağlantılı olarak belirlenen altı konu başlığı altında analiz edilmeye çalışılmaktadır.

2.3.1. “Gelin Evi” Programında Yarışmacılar ve Konular

“Gelin Evi” programında toplam 5 yarışmacı gelin yarışmaktadır. Bu çalışmada 08-12 Nisan 2019 tarihlerinde yer alan yarışmacı gelinlerin isimleri verilmeyerek, yarışmacılar yarıştıkları sıraya göre G1, G2, G3, G4 ve G5 olarak adlandırılmıştır. Yarışmacıların yaş, meslek/uğraş, evlilik süresi ve çocuk sahibi olup olmadıkları ile ilgili bilgiler tablo 1.1.’de verilmiştir.

Yarışmacı	Yaş	Meslek/Uğraş	Evlilik süresi	Çocuk
G1	27	Moda tasarım	2 yıl	-
G2	23	Aşçı	10 ay	Hamile
G3	26	Eczane teknisyeni	5 ay	-
G4	22	Ev hanımı	6 ay	-
G5	34	Anaokulu öğretmeni	2,5 yıl	1 kız çocuğu

Tablo 1.1.: Gelin Evi programında 08-12 Nisan 2019 tarihleri arasında yer alan yarışmacılar ile ilgili bilgiler.

Gelin Evi programında yarışmacı gelinler çeşitli konularda yorumda bulunmaktadır. Programda yarışmacıların yorumda bulundukları konular ve yarıştırılan unsurlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

Evle ilgili konular	Mobilyalar: Koltuk, salon ve yatak odası takımları, mutfakta yer alan çeşitli eşyalar Ev dekorasyonu: Avizeler, perdeler, halılar, ev içinde kullanılan çeşitli
----------------------------	--

	aksesuarlar, yatak örtüleri, tablolar
Merasimler ile ilgili konular	İsteme, söz, nişan, kına ve düğünün yapıldığı mekanlar, her merasimde giyilen kıyafetler, yaptırılan saç veya başörtü modelleri, gelin çiçekleri, takılan takılar, dış çekim
Çiftlerle ilgili konular	Tanışma hikayesi, evlilik teklifi, balayı
Gelinlerle ilgili konular	Ev sahibi yarışmacının yorumlara verdiği tepki, hazırladığı yemekler, misafirperverliği

Tablo 1.2.: Yarışmada yorumda bulunan konular ve yarıştırılan unsurlar

2.3.2. “Gelin Evi” Programı: Kitle Kültürü, Tüketim ve Simgesel Şiddet

Tablo 1.2.’de de görüldüğü üzere yorumda bulunulan konular ve yarıştırılan unsurlar çoğunlukla tüketim malzemelerinden oluşmaktadır. Bu nedenle “Gelin Evi” programında evliliğin tüketim dünyasının bir parçası olarak bir gösteriş alanına dönüştüğü gözlemlenmektedir.

Programın genel akışı içerisinde öncelikle her bir yarışmacının ev dekorasyonu eleştiri konusu olur. Yorumlar yarışmacıların çoğunlukla hangi eşyayı beğenip beğenmedikleri üzerinedir: G1’in salon takımı abartılı, koltuk takımı uyumsuz, vitrindeki objeler fazla olmakla ve salonda bulunan avize salona uygun olmamakla eleştirilir. G2’nin fuşya rengi koltuklarının odayı boğduğu ifade edilir. Aynı zamanda söz konusu yarışmacının mutfağındaki küçük elektronik aletlerin farklı tonlarda olması hoş karşılanmaz. G3’ün koltukları, halı ve perdelerle uyumlu bulunmaz. G4’ün mobilyaları hem avangart hem spor bir tarza sahip olmakla; mutfağı genel olarak boş olmakla eleştirilir.

Bununla birlikte fotoğraflar ve videolar aracılığı ile çeşitli merasimler de yarışmacı gelinler tarafında değerlendirilmeye alınır. Çalışma kapsamında incelenen bölümlerde konu ile ilgili dikkat çeken hususlar şu şekildedir: G1’in mor nişan elbisesi ile mavi çiçeği uyumsuz olarak değerlendirilir. G2’nin düğününün, kınasının ve nişanının aynı mekânda gerçekleştirilmesi eleştirilen diğer bir konu olur. G3’ün nişandaki saç modeli, G4’ün nikah masası ve G5’in kına kıyafeti beğenilmez.

Yapılan gözlem sonucunda, programda çoğunlukla tüketim nesneleri bağlamında eleştirilerin dile getirildiği görülür. Dolayısıyla program aracılığı ile şov dünyasının bir malzemesine dönüşen evlilik aynı zamanda tüketim için önemli bir araç olmaktadır. Gelin Evi programında kitle kültürü her bir bölümde tekrar tekrar üretilir. Böylelikle çiftlerin evlenirken bütün ev eşyalarının uyumlu bir şekilde bulunduğu kusursuz bir eve sahip olmaları gerektiği aktarılır. Nişan, kına, düğün gibi merasimlerde en ufak ayrıntının bile gözden kaçmaması gerektiği düşüncesi oluşturulur. Netice itibarıyla, televizyon aracılığı ile

hafta içi her gün söz konusu duruma maruz kalan seyircilerin simgesel bir şiddete maruz kaldığını ifade etmek yanlış olmasa gerektir.

Programda bir tüketim malzemesi olarak en çok dikkat çeken hususlardan biri ise evlilik teklifidir. Gelinlerin diyaloglarından gösterişli bir evlilik teklifi beklentisi içerisinde oldukları ve yarışmacılar için bunun önemli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Evlilik teklifi beklentisinin simgesel bir şiddetin sonucunda ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Ayrıca söz konusu beklentinin gösterişli bir evlilik teklifi almayı bir zorunluluğa dönüştürdüğü gözlenmektedir.

Haftanın birinci gününde G1’in evlilik teklifi alıp almadığı sorulduğunda G1 “Evlilik teklifi olmadan olmaz”⁴⁶ ifadesini kullanır. G1 evlenmeden önce damat bey ile uzak yerlerde yaşadıkları için evlilik teklifi alamayacağını düşündüğünü ve bu duruma üzüldüğünden bahseder. Ancak eşinin hazırladığı bir videoyu sosyal medyada paylaşarak evlilik teklifinde bulunduğu öğrenilir. G2’nin gösterişli evlilik teklifi beklentisi içerisinde olduğunu ifade etmek mümkündür. Kapadokya’da gösterişli bir evlilik teklifi alan G2 konu ile ilgili eşi ile arasında geçen bir diyalogu aktarır: “Herkes evlenme teklifi ediyor sen neden yapmıyorsun? Eşim bana şey diyordu – Yapmayacağım. İsteme. Israr Etme. İnatlaşma benimle.”⁴⁷ Bunun üzerine G2’nin eşine evlilik teklifi konusunda baskı yapıp yapmadığı bir yarışmacı tarafından sorulur. Fakat G2 baskı yaratan bir durumun söz konusu olmadığını düşünür: “Baskı yapmadım. O dönemde arkadaşlarım evlilik teklifi almıştı. Hani ben de bekliyordum ister istemez. Evlilik yolunda ilerliyorduk.”⁴⁸ Dolayısıyla çevresinde insanların gösterişli evlilik teklifi alması G2’nin böyle bir beklenti içerisine girmesine neden olur. G4’ün eşi bir restoran kapatarak, keman eşliğinde evlilik teklifinde bulunur. Fakat G4 eşinin evlilik teklif ederken diz çökmediğini ve bu durumun içinde kaldığını belirtir. Burada evlilik teklifinin gösterişli olması için belirli unsurların gerçekleştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Her ne kadar bir restoran kapatılsa da eşinin diz çökmemesi bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle ile evlilik teklifinin G4 için yeteri kadar gösterişli olmadığı belirtilebilir. Bir çocuk annesi G5 program boyunca evlilik teklifi almadığını vurgular. Burada G5’in gösterişli bir evlilik teklifi almamasının onun için bir eksiklik ifade ettiği sonucu çıkarılabilir. Nitekim günümüzde pek çok kadın gösterişli bir evlilik teklifi almaktadır. Evlilik teklifi almayan G5’in bunu sürekli olarak dile getirmesi hissettiği eksikliği ortaya çıkarır. Fakat haftanın son gününde her ne kadar evli olsalar da G5’in eşi yapılan bir röportajda evlilik teklifinde bulunur. Böylelikle G5’in almadığı evlilik teklifi eksikliği bu şekilde giderilmeye çalışılır. Programda balayının ve dış çekimin de tüketim kültürünün bir parçası haline geldiği ve her evlenen çiftin balayı

⁴⁶ Gelin Evi 715. Bölüm.

⁴⁷ Gelin Evi 716. Bölüm.

⁴⁸ Gelin Evi 716. Bölüm.

ve dış çekim yapmak zorunda olduğu düşüncesi aktarılır. G3balayına gitmemiş ve dış çekim yaptırmamıştır. G3 eşinin sınavı olduğu için ertelendiğini söylese de G2 bunun bir bahane olmadığını belirterek bir günün ayrılabilceğini düşünür. Bununla birlikte yarışmada dış ses diye adlandırılan bir sestən dış çekim yaptırmayan G3’e konu ile ilgili şu soru yöneltilir: “Gelin Evi’ne katılacağınızı bilseydiniz yapardınız değil mi?”⁴⁹ G3 bunun üzerine böyle bir şeyi es geçmeyeceğini ifade eder.

Konu başlığı altında yapılan analizde kitle kültürünün programda tekrar tekrar üretildiği dikkat çekmektedir. Yarışmacıların yorumları ve değerlendirmeleri genel itibari ile tüketim nesneleri ile ilgilidir. Bununla birlikte yarışmacıların çeşitli ifadelerinden hareketle simgesel şiddete maruz kaldıkları ve izleyenleri de maruz bıraktıkları söylenebilir.

2.3.3. “Gelin Evi” ve Mahremiyet

Programda mahremiyet kavramının sınırları ile ilgili bir muğlaklığın yaşandığı dikkat çeker. Gelinlerin evlerini tüm seyircilere sunmaları ve eşleri ile ilgili en özel anlarının fotoğraflarını ve videolarını ekranda paylaşmaları mahremiyet kavramının tekrar sorgulanmasına yol açmaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması için programda rastlanılan birkaç nokta analiz edilmeye çalışılacaktır.

Öncelikle her bir yarışmacının yatak odasına girilmekte ve orada çekim yapılmasında bir sakınca görülmemektedir. Bununla birlikte haftanın birinci gününde G1’in yatak odasına giren yarışmacılar yatağın önünde bulunan pufu açar ve içinde havluların bulunduğu özel bir anı defterini çıkarırlar. Burada diğer yarışmacılar tarafından yatak odası gibi özel ve mahrem alanda bulunan bir eşyanın açılması ve daha sonra özel bir anı defterinin çıkarılması ev sahibi G1 tarafından garip karşılanmamaktadır. Ayrıca diğer yarışmacılar sözü edilen eylemi gerçekleştirirken herhangi bir çekince yaşamamaktadırlar. Programın bütün bölümlerde eleştiri konusu olan her bir tüketim unsurunun aynı zamanda fiyatı sorgulanır. Gelinlere ne kadar takı takıldığı da öğrenilmek istenir. Gelinler ayrıntılı bir şekilde takıların miktarını açıklar. Evin kira mı yoksa ev sahibi yarışmacının kendi mülkü mü olduğunu belirtmek de sorun teşkil etmemektedir. Ayrıca balayından çeşitli görüntülere de yer verilmektedir. Programda söz konusu noktaların mahrem alana dahil olması onları deşifre etmeyi engellemektedir.

2.3.4. “Gelin Evi” ve Gösteriş

Programda birtakım gösteriş unsurlarına rastlamak mümkündür. “Gelin Evi” programının şov dünyasının bir parçası olması bu duruma etki etmektedir. Örneğin G1’in

⁴⁹ Gelin Evi 717. Bölüm.

evine konuk olan yarışmacıları gösterişli bir karşılama bekler. Ekranın alt kısmında “Gelin Evi’ne özel coşkulu karşılama” yazısı yer alır. Davul zurna eşliğinde G1 zılgıt çalarak yarışmacıları karşılar. Yarışmacı gelinler kapının önünde oynamaya başlar. G1 “Gelin Evi başlasın”⁵⁰ diyerek oyunu bitirir.

“Gelin Evi” programında yarıştıran unsurlar gelinler tarafından genel olarak kişisel beğeniler etrafında yorumlanmaktadır. Programın bir yarışma programı olması nedeni ile, günün sonunda her bir yarışmacı o günkü ev sahibi geline puan vermekte, ancak puanlamada ölçüt olarak neyin alındığı tam olarak anlaşılamamaktadır. Fakat bununla birlikte, yapılan incelemede, puanlamada evlenen çiftlerin mobilyalarının, ev dekorasyonunun, merasimlerinin, evlilik tekliflerinin, balaylarının ve dış çekimlerinin eksiksiz olarak yapılması ve ayrıca gösterişli ve kusursuz olmaları gerektiği fikrinin yattığı söylenebilir. Bu durum, evliliğin bir gösteri merkezi haline gelmesine ve onun gösterişli olarak sunulmasına neden olmaktadır. Gösteriş genel itibari ile tüketim bağlamında ortaya çıkar. Bu nedenle “yeni gelinlik” bir gösteriş alanı haline gelmektedir.

Evin eksiksiz bir şekilde sergilenmesi gibi özellikle düğünlerdeki gösteriş de göze çarpar. Örneğin düğün videosunun izlendiği kısımda G1’in eşi ile birlikte düğünün yapıldığı mekâna sandalla girdikleri görülür. Aynı video görüntülerinde G1 bir davulun üstüne çıkar. Davulun üstünde bir taraftan G1 oynarken diğer taraftan damat davulu çalar. Gösterişin G1 için önemli olduğu şu sözlerinden anlaşılır: “Gösterişli değişik şeyleri severim.”⁵¹ Bununla birlikte G2 için de gösterişin önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Nitekim gelinliği ile ilgili şöyle bir bilgi verir: “Gelinlikçi bana ısrarla bu kol ile rahat edemezsin dedi. Ben şey dedim ben rahat etmek istemiyorum. Güzel olmak istiyorum dedim.”⁵² Dolayısıyla gelinlikle rahat etmekten ziyade güzel görünmek daha önemlidir. Konuyla ilgili G5 güzel olmak için fedakârlık göstermek gerektiğini ekler. G3’ün düğün videolarında damat ve gelinin dans ederken üzerlerine köpük dökülür. G5 düğününde eşi ile birlikte şarkı söyleyerek salona girer. G5 bunun için özellikle profesyonel stüdyoya giderek prova yaptıklarını belirtir.

Programda ayrıca yemek masasındaki gösteriş ve çeşitlilik de dikkat çekicidir. Burada amacın misafirlere ikramda bulunmaktan ziyade gösterişli bir sofraya sergilemek olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır. Masa düzenine ve uyumuna özellikle dikkat edilmekte ve çokça çeşidin olmasına özen gösterilmektedir. Örneğin, “İkram masamda bol çeşide, görselliğe önem verdim”⁵³ diyen G1’in sofrasında yöresel yemeklerin bulunduğu

⁵⁰ Gelin Evi 715. Bölüm.

⁵¹ Gelin Evi 715. Bölüm.

⁵² Gelin Evi 716. Bölüm.

⁵³ Gelin Evi 715. Bölüm.

yaklaşık 20 çeşit yemek servis edilir. G2'nin ikram sofrası eleştiri konusu olur. G1, G2'yi eleştirerek kendisinin bir önceki gün 20 çeşit yemek sergilediğini vurgular. G5 salatanın konulduğu kabı uygun bulunmaz ve cam bir kabın yerine porselen bir kaba konulması gerektiğini söyler. Ayrıca sürahi ve bardakları beğenmez ve takım olmamasını eleştirir. G5, G2'nin aşçılık bölümü mezunu olması ve misafir ağırlaması nedeni ile daha özenli bir masa hazırlaması gerektiğini düşünür. G3, G2'nin ikram masasında hayal kırıklığına uğradığını belirtir. G4 bardaklardaki gold detayını hiçbir şeye uydurmadığını ekler. G3'ün de ikram masası çeşitli eleştirilere maruz kalır. G4 masayı özensiz bulur ve mavi peçeteler ile tabakları uyumlu olarak değerlendirmez. G2 su bardağındaki çiçek deseninin masayla uyum içerisinde olmadığını düşünür. Bununla birlikte magnolyaların bardaklarda değil daha sık kuplarda yapılması gerektiğini ve masayla uyumlu olmadığından bahseder. G1 yemeklerin sadece yemek takımı ile servis edilmesini eleştirir ve G3'e şu şekilde bir soru yöneltir: “Siz sadece yemek takımınız ile mi servis ediyorsunuz her şeyi?”⁵⁴ Haftanın 4. gününde G4'ün ikram sofrasında 20 çeşit yemek yer alır. G1 masa örtüsünün ve runner örtünün aynı renk olmasını beğenmez. G2 çatal-kaşıkları uyumsuz bulur. Tabakları ve kaşıklarının desenlerini hareketli olarak değerlendirerek eleştirir. Benzer şekilde G2, G5'in çatal kaşık takımını beğenmez.

2.3.5. “Gelin Evi”, Boşluk ve Bilinçsizlik

Yarıştırılan unsurlar yarışmacı gelinler tarafından genel olarak kişisel beğeniler bağlamında benzer ifadelerle yorumlanır. Evle, çeşitli merasimlerle ilgili en ufak detaylar eleştiri konusu olur. Örneğin G3, G1'in ikram masasındaki peçeteliklerin gümüş rengi yüzükleri ile yemeklerin servis edildiği “gold” rengi tabakların, gold ve gümüş çatışmasına neden olduğunu ifade eder. G5, G2'nin yatak odasındaki dolap kulplarının kırmızı, yatak başlığının ve perdenin pembe olmasını karmaşık olarak yorumlar. G2, G3'ün mutfağındaki kaktüsün bulunduğu saksının mutfakla uymadığını şu şekilde belirtir: “Burada bir kaktüs görüyorum. Fakat saksının rengi ile mutfağınızın uyumu bence kesinlikle olmamış.”⁵⁵ G4'ün mutfağında bulunan çiçekliktaki çiçekler küçük bulunur. G4, G5'in sandalye ve koltuklarını uyumlu görmez.

Bununla birlikte program içerisinde yarışmacıların birbirlerine karşı tavırları da ilgi çekicidir. Örneğin G2'nin ikram sofrasında G1 gülerek “Aşçının özendiği masa bu ise özenmediği masayı düşünemiyorum”⁵⁶ ifadesi ile G2'yialayıcı bir tavırla eleştirir. G3'ün yatak odasını eleştiren G4 ile ilgili G3 çekim sonrası yapılan röportajda şu sözlerle başvurur:

⁵⁴ Gelin Evi 717. Bölüm.

⁵⁵ Gelin Evi 717. Bölüm.

⁵⁶ Gelin Evi 716. Bölüm.

“Maşallah bugün bülbül kesildi [...] Galiba kendisinde olmadığı için kıskanıyor böyle şeyleri.”⁵⁷

2.3.6. “Gelin Evi” Dini ve Kültürel Unsurlar

“Gelin Evi” programında yer yer dini ve kültürel unsurlar da görülmektedir. Burada televizyon programında dini ve kültürel öğeler, gösteri dünyasının birer parçası olarak ortaya çıkar. Programın başlarında Türkiye’de halk arasında yaygın olan nazar inanışına rastlanılır. G1’in evinde yarışmacılar sohbet ederken beklenmedik bir şekilde G1’in annesi gelir. G1’e çocukluğundan beri nazar değiştiğini söyleyen anne, kızının nazardan korunması için Hatay’a özgü nazara karşı “pohurlama” yapmak ister. Anne, bir kabın içerisinde yaktığı otların⁵⁸ dumanını ilk önce kızı G1’in üzerinde gezdirir daha sonra diğer yarışmacı gelinlerin üstüne tutar. Bunun ardından G1 “Sonuçta hepimiz göz önünde olacağız”⁵⁹ diyerek annesinin nazara karşı bunu yaptığını belirtir. Burada nazara karşı koruduğu düşünülen pohurlamanın yöreye ait dini-kültürel bir unsur olduğu düşünülmektedir. Nazara karşı yapılan söz konusu eylemin program içerisinde herkese açık bir şekilde yapılması ilgi çekicidir.

Bununla birlikte programda özellikle çeyiz çıkarma/alma merasimlerinde ve düğünlerde farklı dini ve geleneksel uygulamalar görülür. Bu tarz geleneksel unsurlarda gösterişin ön planda olması dikkat çekicidir. G2’nin çeyiz alma merasimi gösterişli bir biçimde davul zurna eşliğinde gerçekleşir. G2 bulunduğu yöreye ait bayrak alma adetini aktarır. Çeyiz almaya giderken kız ve erkek tarafının yolun ortasında birleşerek bayrak değiştirdikleri öğrenilir. Daha sonra yapılan röportajda G3, G2’nin çeyiz alma merasimini yorumlar ve gösterişli olduğunu dile getirir: “Çeyiz aslında abartılı bir şekilde çıkarılmıştı. Tamam, ailesi çok çeyiz yapmış olabilir ama orada oynamaları, hazırlanmaları, hepsi çok gösterişli olmuştu bana göre.”⁶⁰ Diğer taraftan G1’in de çeyiz çıkarması bir törenle gerçekleşir. Kız evinden çeyiz çıkarılırken gelin ve damadın eline Kur’an-ı Kerim verilir.

Kuşak bağlama da geleneksel bir uygulama olarak programda videolarla seyirciye gösterilir. Burada yine gösteriş öne çıkmaktadır. G2’nin kuşağını erkek kardeşi oynayarak bağlar. G4’ün kuşak bağlamasının gösteriş amaçlı olduğu anlaşılmaktadır. Kına gecesinde kuşağın bağlanması G3’ün dikkatini çeker ve genelde gelinliğe takıldığını ifade eder. Bunun üzerine G4 adetleri gereği kuşak bağlanırken kız tarafının altın taktığını, ancak ertesi gün herkesin annesinin altın taktığını göremeyeceği için kınada kuşak bağlamanın gerçekleştiğini belirtilir.

⁵⁷ Gelin Evi 717. Bölüm.

⁵⁸ Ada çayı olduğu G5 tarafından öğrenilir.

⁵⁹ Gelin Evi 715. Bölüm.

⁶⁰ Gelin Evi 716. Bölüm.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Makalenin başında Postman ve Bourdieu ile birlikte çeşitli yazarların televizyon hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Postman’a göre televizyon ile birlikte enformasyonların ve epistemolojinin televizyon tarafından belirlendiği bir kültürde anlamsızlık egemen olurken, eğlence merkezi bir yer tutmaktadır. Bourdieu ise televizyonun simgesel bir şiddet uyguladığını belirtir. Dolayısıyla eğlence merkezli bir kültürde televizyon ile birlikte insanlar bir taraftan boşluğa sürüklenirken diğer bir taraftan simgesel şiddete maruz kalmaktadır. Ayrıca mahremiyet anlayışının dönüşümünde kadınlar önemli bir role sahiptir. Özellikle gündüz kuşağındaki kadın programlarında bunu görmek mümkündür. Bir metaya dönüşen evlilik ve eşler arasındaki ilişki kamuoyuna açılmaktadır. “Gelin Evi” programında gelinler, evlerini açarak eşleri ile tanışma hikâyelerinden balaylarına kadar her şeyi seyirciye sunmaktadır.

Makalenin başında sözü edilen üç varsayımla ilgili şu sonuçlara varılmıştır: Öncelikle “Gelin Evi” programında evliliğin bir metaya dönüştüğü ve böylelikle de kapitalist ideolojinin malzemesi haline geldiği görülür. Yarışmacı gelinlerin örneğin düğün, gelinlik, tanışma hikâyesi vs. gibi her konuyu yarıştırmaya malzemesine dönüştürmesinden bu sonuç çıkarılabilir. Televizyonun ve özellikle de kadın programlarının boşluğa ve bilinçsizliğe yol açtığı düşüncesi gelinler arasında geçen diyaloglar ve yapılan eleştirilerde görülmektedir. Eleştiri, sistematik bir düşünceyi gerekli kılarken, programda yapılan eleştiriler bireysel estetik kaygıları ön planda tutarak gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ölçüt olarak neyin kullanıldığı tam olarak anlaşılmamakla birlikte eleştiri konusu tüketim nesneleri olmaktadır. Bu durumda yapılan diyaloglarda sürekli benzer ifadeler kullanılır ve en ufak ayrıntılar eleştiri konusu olur. Örneğin peçetelik yüzüklerine dikkat çekilerek renk uyumunun sağlanmadığı belirtilirken burada sunulan dünyanın, boşluğa ve bilinçsizliğe neden olduğunu söylemek mümkündür.

İkinci varsayımda mahremiyet anlayışındaki dönüşüm yer almaktadır. Burada evin televizyon aracılığı ile teşhiri bizzat bu durumu destekler niteliktedir. Yatak odası dâhil bütün odalar sergilenir. Ayrıca eşler arasında en özel sayılabilecek örneğin balayı gibi anların hiçbir mahremiyeti kalmaz ve fotoğraflar, videolar gösterilir. Bununla birlikte gelinler, eleştiride bulunurken her şeyin fiyatını sorgulamada bir sorun görmemektedir. Düğünde takılan takılara kadar her şey deşifre edilir. Bu nedenle programda mahremiyetin sınırlarını belirlemek güçleşmektedir.

Son olarak ise kitle kültürü ile birlikte kadın programlarında simgesel şiddetin uygulandığı varsayılmıştır. “Gelin Evi” programında tüketim nesnesinin evlilik olduğu bir kitle kültüründen söz edilebilir. Dolayısıyla yarışmada tüketim merkezli bir rekabet söz

konusudur. Fakat bu durumun sadece “Gelin Evi”ne katılım ile ilgili olduğu düşünülmemektedir. Günümüzde yaygınlaşan diğer kitle iletişim araçlarının da etkili olduğu bir kitle kültüründe yaşanılmaktadır. Bu kültürde insanlar, sürekli tüketerek var olacaklarına inanmakta ve başka insanların tüketimlerine çeşitli mecralardan sürekli maruz kalmaktadır. Bu durumun da kaçınılmaz bir biçimde simgesel şiddet uygulandığı belirtilebilir. Örneğin programda gelinlerin evlilik teklifi beklentisi içerisinde olmaları bu durumu kanıtlar niteliktedir. Nitekim yarışmacılardan birisi arkadaşlarında gördüğü için böyle bir beklentiye girdiğini ifade etmektedir. Ayrıca bir yarışmacı, hemen hemen her programda, evlilik teklifi almadığını vurgulamaktadır. Uzun bir süredir evli ve bir çocuk sahibi olmasına rağmen söz konusu geline programda eşi evlilik teklifinde bulunmaktadır. Burada amacın bizzat evlilik için yapılan bir teklif olmadığı açıktır. Kitle kültürünün bir parçası haline gelen evlilik teklifi gösterişli bir biçimde gerçekleşmektedir. Dolayısıyla evlilik teklifi tüketim dünyasının bir parçası haline gelmektedir. Bir çiftin kesin olarak evlenecek olması veya evli olması gösterişli bir evlilik teklifine engel olmamaktadır.

Kitle kültürü ve simgesel şiddet bağlamında gösteriş de programda öne çıkan bir unsur olmaktadır. Özellikle evlerde, düğünlerde ve ikram sofralarında gösterişin önemli bir rol oynadığı görülür. Bununla birlikte bazı kültürel-dini öğeler gösteriş merkezli bir sergilenişe maruz kalmaktadır.

Sonuç olarak, yapılan analiz çerçevesinden hareketle kadın programlarının kitle kültürünün oluşmasında etkili olduğu görülmüştür. Tüketim merkezli kitle kültürünün en belirgin özelliği gösteriş olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte toplumsal hayatta mahremiyet kavramı dar bir alanla sınırlı kalmaktadır. Nitekim görsellik ve gösteriş simgesel şiddetin üretiminde önemli bir role sahip olduğu için din sosyolojisi disiplini içerisinde televizyon alanında derinlemesine çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

Akdemir, Ayşegül & Ünan Göktan, Deniz. ““Ben Stor Perde Sevmiyorum’: Gelin Evi ve Düşündürdükleri”. *Birikim – Aylık Sosyalist Kültür Dergisi* 324 (Nisan: 2016), 65-70.

Arcan, Hadiye Esra. *Ussal Bilgiden Algısal Bilgiye Dönüş; Televizyon ve Kitle Kültürü*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.

Atay, Tayfun. *Görünüyorum O Halde Varım*. İstanbul: Can Sanat Yayınları, 2. Basım, 2018.

Bourdieu, Pierre. *Televizyon Üzerine*. çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.

- Cereci, Sedat. *Televizyonun Sosyolojik Boyutu*. İstanbul: Şule Yayınları, 1996.
- Erdoğan, İrfan & Alemdar, Korkmaz. *Kültür ve İletişim*. Ankara: ERK Yayınları, 3. Basım, 2011.
- “Gelin Evi”. 715. Bölüm. 8 Nisan 2019. Erişim 20 Mayıs 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=NBO1XBYx9aA&t=916s>
- “Gelin Evi”. 716. Bölüm. 9 Nisan 2019. Erişim 20 Mayıs 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=A4U6mba8uds>
- “Gelin Evi”. 717. Bölüm. 10 Nisan 2019. Erişim 21 Mayıs 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=y7a8EcxEJcI>
- “Gelin Evi”. 718. Bölüm. 11 Nisan 2019. Erişim 21 Mayıs 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=M4Bsn4RIFW4>
- “Gelin Evi”. 719. Bölüm. 12 Nisan 2019. Erişim 22 Mayıs 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=HOJ7ME33I0c>
- İzzetbegoviç, Aliya. *Doğu Batı Arasında İslâm*. İstanbul: Yarı Yayınları, 2. Basım, 2011.
- Merder, Mehmet & Çiçek, Zuhale. “Özel Hayatın Kamusal Alanda Tartışılması: Kadın Programları Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9 (2011), 69-80.
- Meriç, Cemil. *Kültürden İrfana*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1989.
- Oktay, Ahmet. *Popüler Kültürden TV Sömürmesine*. İstanbul: İthaki Yayınları, 2009.
- Postman, Neil. *Televizyon Öldüren Eğlence*. çev. Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 3. Basım, 2010.
- Sarı, Ümit. *Kitle Kültürü ve Popüler Kültür Bağlamında, Kitle İletişim Araçlarının Kitle Kültürüne Etkileri: Örnek Olarak Popstar Türkiye Yarışması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Serttaş, Aybike. “Türk Televizyonlarında Yayınlanan Gündüz Kuşağı Programlarında Mahremiyetin Dönüşümü”. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 27 (2017), 9-27.
- Süer, Serkan. *Öğrenci Gençliğinin Televizyon Magazin Programları ve Kitle Kültürü İlişkisi Hakkındaki Değerlendirmeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Şahin, Kamil. “Kültürel Yozlaşmaya Neden Olan Bir Unsurlar Olarak Televizyon”. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/1 (Ocak 2011), 243-277.

Tekin, Mustafa. “Tüketim Kültürü Bağlamında Dindar Kadın Kimliğinin Dönüşümü”. *Din Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu (27-29 Mart 2015)* 1 (2015), 255-266.

Williamson, Judith. “Kadın Bir Adadır: Dişilik ve Sömürgecilik”. çev. Nurdan Gürbilek. *Eğlence İncelemeleri*. ed. Tania Modleski. 149-170. İstanbul: Metis Yayınları, 2. Basım, 2016.

EK 1

Programda Yarışmacıların Masrafları ve Takılarının Listeleri

G1’in mobilya, düğün, vs masrafları

Mobilyalar	15.000TL
Halllar	2.200TL
Salon avizeleri	250TL
Pike Takımı	350TL
Nişan elbisesi	1.000TL (kiralık)
Nişan (mekân)	1.500TL
Kına (mekân)	1.000TL
Gelinlik ve kına kaftanı	5.000TL
Düğün (mekân)	7.000TL
Balayı	2.500TL
Takılar	5 bilezik, bir adet set takımı, İngiliz bileziği ve 12.000TL para

G2’nin mobilya, düğün vs masrafları

Mobilyalar	20.000TL
------------	----------

Perdeler	3.000TL
Söz elbisesi	450TL
Kına kıyafeti	750TL (kiralık)
Gelinlik	2000TL (kiralık)
Takı	10.000TL + 3.000TL

G3’ün mobilya, düğün vs masrafları

Mobilyalar	19.000TL
TV ünitesi	250TL
Perde ve halılar	4.800TL
Nişan elbisesi	500TL
Gelinlik	2.000TL
Düğün (Adana+Ankara)	10.000TL
Takı	40.000TL-45.000TL para

G4’ün mobilyaları, düğün vs masrafları

Mobilya	25.000TL
Perdeler	2.500TL
Mutfak avizesi	45TL
Mutfak halısı	800TL
Yatak örtüsü	250TL
Yatak odasındaki avize	50TL
Yemek takımı + mutfak eşyaları	2.600TL
Kına masrafları	2.500TL

Düğün salonu	25.000TL
Gelinlik, bindallı	1.000TL (kiralık)
Dış çekim	1.500TL
Balayı	2.400TL
Takı	35.000TL para, 14-15 çeyrek altın

G5'in mobilyaları, düğün vs masrafları

Avize	250TL
Koltuklar	2.200TL
Halı	300TL
Yatak odası takımı	5.500TL
Yemek takımı	2.750TL
Nişan kıyafeti	1.200TL
Nişan (mekân)	3.200tl
Nişan takısı	9.000TL para, 10 bilezik, 32 çeyrek
Düğün	8.000TL
Dış çekim	1.700TL
Balayı	7.500TL
Düğün takısı	5 bilezik, 19 çeyrek, 6.000TL para